

LAUSUNTO

24.9.2021

HENKILÖVAHINKOASIAIN NEUVOTTELUKUNTA

LAUSUNTO OIKEUSMINISTERIÖN RIKOSVAHINKOLAKIA KOSKEVASTA ARVIOMUISTIOSTA (1204/2005)

Lausuntopyynnön johdosta Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta lausuu seuraavaa:

Aluksi

Rikosvahinkolain muutostarpeiden arvioinnin taustalla on Marinin hallituksen hallitusohjelmaan kirjattu tavoite turvata rikoksen uhrin ja henkirikoksen uhrin omaisten parempi tuki ja mahdollisuus korvauksiin Valtiokonttorilta. Ehdotetuilla muutoksilla on siten tarkoitus pyrkiä korvaussuojan parantamiseen.

Rikoksen uhrin oikeudellista asemaa on pyritty Suomessa johdonmukaisesti parantamaan. Asiaan ovat merkittävästi vaikuttaneet kansainväliset velvoitteet. Kysymys on tältä osin arvovalinnasta ja ehdotettuja muutoksia harkittaessa punninta riippuu pääasiassa tästä.

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta katsoo yleisesti, että esityksen tavoitteet ja ehdotetut toimenpiteet korvaussuojan parantamiseksi ovat oikeasuuntaisia ja siten kannatettavia.

Huomiot korvaussuojan riittävydestä

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan näkemyksen mukaan rikosvahinkolain tarjoama korvaussuoja rikoksen uhrille on nykyisellään varsin kattava ja takaa melko hyvän turvan uhrille tilanteissa, joissa korvaukset tulevat maksettavaksi rikosvahinkolain mukaisen korvausjärjestelmän kautta. Selkeä muutostarve on kuitenkin nähtävissä enimmäiskorvausten määrissä, jotka eivät kaikilta osin vastaa korvauksen taustalla olevan rikoksen törkeysastetta. Edelleen on todettava, että rikosvahinkolain taustalla oleva tavoite siitä, että tuomittavat korvaukset olisivat mahdollisimman lähellä tuomioistuinten määäämiä vahingonkorvauslakiin perustuvia korvauksia, ei näiltä osin täysin toteudu.

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta pitää kannatettavana ehdotusta enimmäiskorvauksen rajoittamisesta koskemaan vain aineettomia vahinkoja. Myös perusvähennyksen poistamista koskeva ehdotus on perusteltu.

Rikosvahinkokorvausten enimmäismäärät

Maksettavat korvaukset eivät kaikilta osin vastaa tuomioistuinten vahingonkorvauslain perusteella tuomitsemia korvauksia. Näin erityisesti vakavimpien rikosten kohdalla. Korvauskattoihin on siten syytä tehdä tasokorotuksia.

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta pitää perusteltuna myös henkilövahingosta aiheutuvien sairaanhoitokulujen sekä sairaanhoitoon liittyvien matka- ja lääkekulujen korvaamista täysimääräisesti toteutuneiden kulujen perusteella.

Valtiokonttorin maksusitoumus

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta kannattaa ehdotusta maksusitoumuksesta. Rikoksen uhrin kannalta etukäteinen maksusitoumus todennäköisesti edesauttaa hoitoon ohjautumista ja näin ollen nopeuttaa toipumista. Tällä saattaisi olla jopa kokonaiskustannuksia vähentäviä vaikutuksia. Nykyinen käytäntö jälkikäteisestä kulujen korvaamisesta myös kohtelee henkilöitä heidän varallisuutensa perusteella epäoikeudenmukaisesti estäen vähävaraisten henkilöiden hakeutumisen yksityiselle puolelle. Tämä saattaa viivästyttää hoitoon hakeutumista ja pidentää toipumisaikaa.

Neuvottelukunta edellä mainitusti kannattaa maksusitoumuksen käyttöönottoa tiedostaen kuitenkin ongelmat Valtiokonttorin näkökulmasta. Maksusitoumuksen käyttöönotto joka tapauksessa edellyttää lisäselvitystä sen käytettävyydestä ja käytännön toteuttamisesta.

Rikosvahinkolain perusteella suoritettava kärsimyskorvaus

Rikosvahinkolain perusteella maksettava kärsimyskorvaus on huomattavasti rajoitetumpi kuin vahingonkorvauslain perusteella. Tätä voidaan pitää ehkä jossain määrin ongelmallisena. Kysymys on tältäkin osin lopulta arvovalinnasta. Sinänsä kärsimyskorvauksen laajentaminen yksittäisiin rikosnimikkeisiin, kuten terrorismirikoksiin, ei neuvottelukunnan näkemyksen mukaan ole tarkoituksenmukaista eikä tarpeellista.

Kärsimyskorvauksen maksaminen syrjinnän perusteella on asia, jota on perusteltua pohtia. Sinänsä laajennus lähentäisi rikosvahinkolain ja vahingonkorvauslain mukaista korvauskäytäntöä. Syrjinnän perusteella aiheutuva kärsimys ei kuitenkaan luonteensa puolesta täysin vastaa esimerkiksi väkivaltarikoksia, koska se ei välttämättä ole samalla tavoin akuuttia ja pakottavaa. Tällöin tarve korvausten maksamiseen rikosvahinkolain perusteella voidaan nähdä vähäisempänä. Vastaavasti korvausten hakeminen suoraan alkuperäiseltä vahingonaiheuttajalta on lähtökohtaisesti neutraalimpaa.

Läheiskärsimyskorvauksen palauttamista rikosvahinkolakiin tulee neuvottelukunnan näkemyksen mukaan harkita. Vahingonkorvauslain perusteella läheisellä on oikeus kärsimyskorvaukseen, mutta tällainen tuomittu korvaus jää todennäköisesti usein tosiasiallisesti saamatta arviomuistiossakin esiin tuoduista syistä.

Läheiskärsimyskorvauksella on kuitenkin nähty olevan myös tärkeä symbolinen merkitys ja kysymys on lopulta arvovalinnasta. Määrältään maksettavat korvaukset eivät esitetyn perusteella ole erityisen merkittäviä eivätkä itsessään estä korvauksen palauttamista rikosvahinkolakiin. Mahdollisesti maksettaviin korvausmääriin neuvottelukunta ei ota kantaa.

Perusvähennys

Neuvottelukunta kannattaa perusvähennyksen poistamista. Vähennykselle on vaikea nähdä tosiasiallista perustetta ja toisaalta se johtaa helposti epäoikeudenmukaiseen lopputulokseen.

Neuvottelukunta sitä vastoin kannattaa maksettaville korvauksille asetettavaa alarajaa. Hyvin pienien korvausten maksamisesta aiheutuvat hallinnolliset kustannukset todennäköisesti ylittävät korvauksista saatavat hyödyt. Mahdolliseen euromääräiseen alarajaan neuvottelukunta ei ota kantaa.

Valtiokonttorin tiedonsaantioikeudet

Neuvottelukunta kannattaa Valtiokonttorin tiedonsaantioikeuden laajentamista korvauskäytäntöjen sujuvoittamiseksi arviomuistiossa esitetyllä tavalla.

Lausunnon valmistelu

Lausunnon valmistelusta ovat vastanneet Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan puheenjohtaja Antti Savela ja sivutoiminen pääsihteeri Essi Konttinen-Di Nardo. Asia on käsitelty Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnassa.

Antti Savela
Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan puheenjohtaja